

УДК 636.2:636.082

В. Д. ФЕДАК, М. І. ПОЛУЛІХ, кандидати сільськогосподарських наук
Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН
вул. Грушевського, 5, с. Оброшино Пустомитівського р-ну Львівської обл.,
81115, e-mail: inagrokarpat@gmail.com

РОЗВИТОК М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Наведено дані ведення м'ясного скотарства у Львівській області. Вказано природно-кліматичні зони, в яких є можливість розводити м'ясну худобу. Подано також характеристику м'ясних порід, яких розводять у Львівській області. Розвиток м'ясного скотарства – це раціональне використання сільськогосподарських угідь, у першу чергу пасовищ, що дає суттєве підвищення якості виробленої яловичини з метою одержання конкурентоспроможної продукції на рівні європейських стандартів. Розвиток галузі м'ясного скотарства потребує державної підтримки в плані диференційованого підходу до оплати отриманої продукції з врахуванням її якості.

Ключові слова: м'ясні породи худоби, ріст, лінійний розвиток, м'ясна продуктивність.

У Львівській області розводять волинську, поліську, симентальську, лімузинську та абердин-ангуську м'ясні породи ВРХ. Велика питома вага на Львівщині волинської м'ясної породи – вона займає до 80 %. Близько 10 % є поліської м'ясної породи та 10 % лімузинської і абердин-ангуської породи [3, 6, 8].

Породи унікальні в тому плані, що добре пристосовані до умов Львівської області та дають відмінну продукцію – високоякісну яловичину. Початковим етапом селекційної роботи при розведенні м'ясної худоби є організація та оцінка племінних тварин. Головним критерієм для оцінки й відбору племінної худоби м'ясних порід є здатність передачі цінних якостей нащадкам. До важливих біологічних показників оцінки продуктивних якостей худоби відносять швидкість росту, живу і забійну масу тварин, морфологічний і хімічний склад яловичини, молочність, оплату корму продукцією, пристосованість до відгодівлі в умовах технології ведення м'ясного скотарства, оцінюють також такі ознаки, як стійкість до захворювань, відтворна здатність, пристосованість до умов зовнішнього середовища.

Продуктивні та племінні якості стад м'ясної худоби поліпшують шляхом відбору й використання для відтворення кращих бугаїв, тобто проводять їх оцінку за якістю нащадків [1].

У сучасних умовах для швидкого та якісного поліпшення стад м'ясної худоби має бути організована оцінка і відбір бугаїв-поліпшувачів. У зоотехнічній практиці застосовують двохетапну систему відбору та оцінки бугаїв. На першому етапі оцінюють і відбирають племінних бугайців за походженням, живою масою при відлученні, будовою тіла, а головне – за результатами оцінки енергії росту та оплати корму, прибавкою живої маси за період від 8 до 15-місячного віку. На другому етапі відібраних бугайців оцінюють за якістю нащадків. Тварин, які мають комплексний клас еліта, еліта-рекорд, залишають на плем'я, а решту відгодовують на м'ясо [3].

У м'ясному скотарстві відбір корів за живою масою – один з основних і важливих принципів селекції. Тому відбирати в племінне ядро бажано корів, жива маса яких не нижча від вимог першого класу (стандарту породи). При відборі м'ясних корів потрібно враховувати їх молочність і залишати для відтворення тварин з високою молочністю – вище вимог першого класу (еліта, еліта-рекорд), що дозволить інтенсифікувати розвиток телят від народження до відлучення від матерів [1, 3].

Основними принципами відбору в м'ясному скотарстві на сучасному етапі є використання плідників більш високого класу порівняно з коровами, нетелями, виявлення та використання кращих

поєднань, максимальне використання поліпшувачів, недопущення безсистемного родинного розведення [1, 7].

Важливо відзначити, що в передгірній та гірській зоні Карпат економічно вигідно мати масив м'ясної худоби, добре пристосований до відповідних кліматичних умов. Саме в передгірній і гірській зоні Карпат є багато природних пасовищ, які є основою для ведення галузі м'ясного скотарства. Ми вважаємо, що в низинній зоні з високою розораністю земель потрібно мати також невеликі м'ясні стада. Це може мати майже кожне господарство, що дозволить значно збільшити виробництво високоякісної яловичини в регіоні [3].

Відомі цільові стандарти м'ясної худоби для зони Прикарпаття (табл.).

На відміну від молочного, м'ясне скотарство фактично на 100 % може бути зосереджене на крупнотоварних підприємствах, що дозволить оперативно розгорнути інтенсивні прийоми розвитку галузі.

Цільвий стандарт для м'ясної худоби у Прикарпатті

Жива маса дорослих бугаїв	1000–1200 кг
Жива маса корів після III отелення і старших	550–650 кг
Жива маса бугайців у 18-місячному віці	550–600 кг
Середньодобові прирости молодняку від народження до 18-місячного віку	1000 г і більше
Молочність корів (жива маса телят при відбивці у 8-місячному віці)	260–270 кг
Забійний вихід у бугайців у 15–18 місяців	60 % і більше
Затрати корму на 1 кг приросту	6,5–7,0 к.од.
Плодючість	не менше 90 телят на 100 корів

У Львівській області є природні луки й пасовища (328,4 тис. га), які можна широко використовувати для випасання м'ясної худоби.

Для розвитку м'ясного скотарства у Львівській області до 2020 р. передбачено такі напрями:

– розгортання мережі племрепродукторів м'ясної худоби (таке підприємство повинно бути в кожному районі Львівської області) з метою нагромадження поголів'я;

– використання сперми бугаїв м'ясних порід для осіменіння селекційного браку корів молочного напрямку продуктивності з метою збільшення обсягів виробництва високоякісної яловичини;

– доведення чисельності поголів'я м'ясних порід в області до 5 тис. корів шляхом вирощування ремонтних теличок не менше 75–80 %;

– організація кормової бази для послідовного доведення чисельності поголів'я м'ясної худоби не менше 10 % від загальної кількості ВРХ у Львівській області;

– наукове забезпечення процесів породного районування, принципів утримання, селекційно-племінної роботи та годівлі тварин.

Поряд з селекційною роботою важливого значення слід надавати технології безприв'язного утримання м'ясної худоби. Відомо, що в м'ясному скотарстві прийнята класична технологія утримання телят на підсосі до 7-місячного віку.

Відтворення в м'ясному скотарстві має важливе значення. Так, треба проводити парування й штучне осіменіння, щоб кожного року м'ясна корова мала теля [1, 2, 4].

Світова й вітчизняна практика показує, що вимоги переробної промисловості до м'яса великої рогатої худоби дуже високі. Яловичина м'ясної худоби може йти для виготовлення продуктів дієтичного харчування дитячого та лікувального призначення, а також для виготовлення поліфункціональних біопродуктів [7].

Відомо, що яловичина від м'ясних порід худоби в біологічному плані набагато цінніша, ніж від молочних. Яловичина м'ясних порід відповідає параметрам пісної, в якій є 19–20 % повноцінного білка та 8–10 % жиру, тобто є оптимальне співвідношення білка до жиру (2:1). Слід відзначити, що на 1 кг кісток у яловичини м'ясних порід припадає 5,8–6,0 кг м'якоті, а у молочних і комбінованих порід цей показник становить 4,8–5,2 кг. Забійний вихід у бугайців молочних порід – 50–55 %, а у м'ясних аналогів – 60–63 %. Вирощування худоби м'ясних порід в умовах Львівської області дає можливість збільшити виробництво високоцінної яловичини порівняно з розведенням худоби молочного та комбінованого напрямів продуктивності за однакових умов годівлі.

Якщо яловичина від м'ясних порід у біологічному плані набагато цінніша, ніж від молочних, це означає, що за яловичину м'ясної худоби треба платити більше на 10–20 %, ніж за яловичину молочних і комбінованих порід худоби.

У Канаді, Новій Зеландії та США від м'ясних порід худоби виробляють до 80 % яловичини, у країнах Європейського Союзу – до 40 %, в Україні цей показник навіть не досягає 10 %.

В Україні фізіологічна норма споживання яловичини на душу населення – 46 кг, фактичне споживання за 2015 р. – 12 кг [7].

Важливе значення для збільшення виробництва біологічно цінної яловичини має промислове схрещування корів молочних і комбінованих порід з м'ясними плідниками. Найбільш широке застосування в промисловому схрещуванні до останнього часу мали скоростиглі м'ясні породи – британського походження, абердин-ангуська, герефордська і волинська м'ясна породи. Помісі, одержані від цих поєднань, за помірного й інтенсивного рівнів годівлі переважають ровесників материнських порід за енергією росту, живою масою, забійним виходом та виходом їстівної частини туші [3].

Абердин-ангус х чорно-рябі помісі в 15-місячному віці мали забійний вихід 58,1 %, герефорд х чорно-рябі – 56,1 % проти 53,5 % у чорно-рябих ровесників. Помісі чорно-ряба х волинська м'ясна мали забійний вихід приблизно 59,6 % проти 56,7 % у чорно-рябих. Крім того, у помісід з герефордами досить добре поєднується властивість збагачення м'яса білком при ранньому відкладенні жиру в туші. Помісі з абердин-ангусами характеризувалися високою якістю м'яса. Помісі чорно-ряба х волинська м'ясна також відзначалися цінною яловичиною [8].

Проте слід зазначити, що для тварин цих порід та їх помісід, особливо абердин-ангуських, характерна висока скоростиглість, надмірна осаленість туш при вирощуванні їх до більш крупної живої маси [3].

Останнім часом у зв'язку з потребою реалізації на м'ясо тварин з більш крупною живою масою та зростаючим попитом населення на пісню, соковиту яловичину в Україні для міжпородного схрещування стали використовувати високопродуктивні м'ясні породи – шароле, лімузин, світлу аквітанську, мен-анжу, кіанську, маркінджанську, романіольську і інші м'ясні породи. Ці породи відрізняються між собою типом будови тіла, крупністю, інтенсивністю росту, скоростиглістю, кількістю і якістю м'ясної продукції, а також стійкістю успадкування господарсько корисних ознак.

Серед великорослих м'ясних порід для промислового схрещування найбільш перспективними є шароле і кіанська, а також українська м'ясна [4].

У Львівській області найбільше вивчено результати схрещування планових молочних порід з абердин-ангуськими і герефордськими плідниками. Пізніше також стали використовувати породи шароле, лімузин та кіанську.

Доведено, що показники м'ясної продуктивності помісних бугайців різних міжпородних поєднань кращі при схрещуванні

низькопродуктивних молочних та молочно-м'ясних корів з плідниками м'ясних порід [1, 2].

Дослідженнями встановлено, що помісні бугайці не завжди переважають чистопородних ровесників за передзабійною та забійною масою, але завжди відзначаються перевагою за індексом м'ясності, тобто вихід м'яса на 1 кг кісток у помісей значно більший ніж у ровесників материнських порід. Це дуже важливий елемент у справі поліпшення якості яловичини, одержаної при промисловому схрещуванні худоби молочних порід з м'ясними плідниками.

У Львівській області в минулому найбільш вдалим були поєднання: абердин-ангуська х чорно-ряба, герефорд х чорно-ряба, герефорд х бура карпатська, герефорд х симентальська, лімузин х симентальська, шароле х симентальська.

Дослідженнями, проведеними в дослідному господарстві "Оброшине" Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН, встановлено, що помісі чорно-рябої породи з абердин-ангусами, герефордами, шароле та кіанами при високому рівні годівлі відзначаються вищими показниками живої маси (на 8–10 %), забійного виходу (1,7–2,6 %), вищою оплатою корму та кращою якістю м'яса. За помірного рівня годівлі помісі мають меншу живу масу, однак забійний вихід, вихід м'якоти з туші, калорійність м'яса та його смакові якості кращі, ніж у чорно-рябих ровесників, вирощених як при помірному, так і при високому рівнях годівлі.

Встановлено, що помісний молодняк, одержаний від схрещування молочних корів з плідниками скоростиглих британських порід, особливо з абердин-ангуською, слід інтенсивно вирощувати до 15-місячного віку, оскільки пізніше інтенсивне вирощування сприяє не тільки нагромадженню внутрішньом'язового жиру, але й значному відкладанню поливного та міжм'язового жиру [5].

У сучасних умовах є можливість схрещувати корів молочних і комбінованих порід з плідниками вітчизняної селекції – української, волинської, поліської м'ясних порід [8].

Висновки

1. Розведення м'ясних порід ВРХ в умовах Львівської області дозволить збільшити виробництво яловичини, що забезпечить населення регіону біологічно цінною продукцією харчування.

2. Розвиток м'ясного скотарства дасть змогу раціонально використовувати природні пасовища в природно-кліматичних зонах – передгірній, гірській та лісостеповій.

3. Враховуючи біологічну цінність яловичини, отриманої від м'ясних порід, потрібно врегулювати її реалізаційну вартість,

збільшити ціну за 1 кг на 10–20 % порівняно з яловичиною молочних та комбінованих порід.

Список використаної літератури

1. Вишневський В. М. М'ясна продуктивність тварин різних генотипів / В. М. Вишневський // Розведення і генетика тварин. – 2011. – Вип. 45. – С. 44–48.
2. Донченко Т. А. Закономірності росту теличок м'ясних порід / Т. Я. Донченко, К. В. Шевчук // Розведення і генетика тварин. – 2012. – Вип. 46. – С. 101–103.
3. Зубець М. В. Спеціалізоване м'ясне скотарство / М. В. Зубець, Д. Т. Вінничук, В. Д. Федак // Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західного регіону України. - К. : Урожай, 2005. – С. 292–298.
4. Кругляк Т. О. До методики консолідації порід за якісними показниками продуктивності / Т. О. Кругляк // Розведення і генетика тварин. – 2012. – Вип. 46. – С. 167–169.
5. Кобилінська Н. І. Формування внутрішніх органів бугайців поліської м'ясної породи в зоні з різним рівнем радіаційного забруднення Полісся / Н. І. Кобилінська // Розведення і генетика тварин. – 2012. – Вип. 46. – С. 141–143.
6. Ріст живої маси та лінійний розвиток бугайців волинської м'ясної породи різних типів конституції / В. Д. Федак, Н. М. Федак, Г. В. Ільницька, О. І. Чорна // Розведення і генетика тварин. – 2012. – Вип. 46. – С. 143–145.
7. Ткачук В. П. М'ясна продуктивність і якість м'яса бугайців різних генотипів / В. П. Ткачук, Й. З. Сірацький, В. О. Кадиш // Розведення і генетика тварин. – 2012. – Вип. 46. – С. 129–131.
8. Янко Т. С. Мясная продуктивность ковельского внутрипородного типа волынской мясной породы крупного рогатого скота / Т. С. Янко, В. А. Крочук // Инновационные технологии в животноводстве : тез. докл. Междунар. науч.-практ. конф. (Жодино, 14–15 окт. 2010 г.). – Жодино, 2010. - Ч. 2. – С. 223–224.

Отримано 29.09.2016

Рецензент – старший науковий співробітник лабораторії селекції, розведення та відтворення ВРХ, кандидат сільсько-господарських наук М. І. Когут.